

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

AZ ANGOL—NÉMET FLOTTAEGYEZMÉNY

(1935. június)

H. HARASZTI ÉVA

Ez a szerződés a második világháború előtti angol—német kapcsolatoknak, és ezáltal a Münchenig vezető európai diplomáciának, rendkívül érdekes állomása. Hitler hatalomra jutása után szakaszhatárnak tekintik a történészek — általában — a Rajna-vidéknek az 1936. márciusi náci csapatok által való megszállását: ez az előjáték döntő fordulat volt a második világháborúhoz vezető úton — mondják.

Am, aki bepillantott az újonnan kutatásokra megnyitott diplomáciai jelentésekbe, annak arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy Hitler és a náci diplomácia számára az 1935-ös angol—német flottaegyezmény megkötése igen jelentős presztízsnyerés volt. Ezzel az egyezménnyel hivatalos pecsétet ütött a brit diplomácia arra a szerződészegésre, melyet már Hitler hatalomra jutása első percétől egyfolytában folytatott. Kijátszva a versaillesi szerződésnek azokat a cikkelyeit (V. rész 159—213. cikk), amelyek a katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezéseit tartalmazták, amelyek megsabták Németország hadseregének, tengeri haderejének, haditengerészeti repülőszolgálatának (ez utóbbi egyáltalán nem lehetett) felső határát. Hitler tehát folyamatosan fegyverkezett, s 1935-re a német hadsereg létszáma már ötszöröse volt a megengedettnek, és ez év márciusában önkéntesen visszaállította az általános hadkötelezettséget.

A Németországgal Versaillesban 1919. június 28-án kötött, az első világháborút befejező békeszerződés ugyanannak az imperialista politikának és szellemnek volt a következménye, mely a második világháború kitöréséhez vezetett. Mint Lenin 1920-ban írta: „Sajnos, a Versailles-i békének és következményeinek története azt bizonyítja, hogy a szövetségesek szavai és tettei nagyrészt ellentétben állnak s a szövetségesek határozatai papíron maradnak.” Valóságos béke helyett olyan állapotokat teremtett, amelyek magukban hordozták az újabb ellentétek forrásait. Például Németország elvesztette Elzász-Lotharingiát, Felső-Szilézia déli és délkeleti részét, elsőrendű fontosságú vasérc-lelőhelyeit, valamint összes gyarmatait. J. M. Keynes, a korszak legjobb polgári közgazdásza — a versaillesi békekötés szemtanúja —

megállapította: Németország gazdasági életét az első világháború előtt három tényező határozta meg:

1. Tengerentúli kereskedelme, gyarmatai, külföldi beruházásai, exportja. 2. Vas- és acéltermelése és erre épülő ipara. 3. Kereskedelme és vámrendszere.

A békeszerződés mindhármát, de főleg az első kettőt, szisztematikusan akarta elpusztítani. Előreláthatóak voltak ennek a megoldatlan politikai és gazdasági feltételekkel terhes békeszerződésnek a következményei.

Hitler, hatalomra jutása után — hatalmi, fegyverkezési politikája mellett — az ország határain belül és túl állandóan hangoztatott olyan követeléseket is, amelyeket bármely német kormányfő felvethetett az igazságtalan békét bírálva. Mindezek azonban nem változtatnak azon a történelmi tényen, hogy 1935-ben a brit diplomácia belement olyan egyezmény megkötésébe, amelyik a versaillesi szerződésnek éppen vitathatatlanul indokolt cikkelyeit tette semmissé. Hiszen az 1935. június 18-i angol—német flottaegyezmény értelmében Németország kiépíthette hadiflottáját a brit hadiflotta 35 százalékának erejéig, tengeralattjáró kategóriában 45 százalékig, és felmerülő szükség esetlen tengeralattjáró parkját ugyanakkorára növelhette, mint az angolok a magukét.

Hogy miért kötötték meg ezt az egyezményt a németek — az teljesen világos. Az egyezmény aláírása idején semmi körülmények között nem tudtak volna ennél több hajót felszerelni. Másrészt eszük ágában sem volt az egyezményt megtartani, abban a pillanatban, amikor lehetőségeik engedték, semmibe vették az egyezmény korlátozásait, és ők maguk szabták meg, mikor jött el az a *felmerülő szükség*, amikor tengeralattjáróikat az angolokéval egyenlővé teszik. Már a szerződés megkötésekor részben hamis adatokat adtak meglevő hajóik tonnaegységeiről. A flottaegyezmény Hitler számára akkora presztízsnyeresség volt, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni. Politikai elszigeteltségének egyszer s mindenkorra véget vetett. Hazárdjáték volt ugyan, amelyet érdemes volt megkockáztatniuk. Mint a tárgyalásokon részt vevő német tolmács utóbb emlékiratában meg is jegyezte, végül is csodálkoztak, hogy az angolok elfogadták feltételeiket. Hitler nem hivatalos diplomatára, hanem Joachim Ribbentrop úrra bízta ezt a kényes feladatot, a volt pezsgőgyárosra, aki beutazta ilyen minőségben Európa nyugati fővárosait — s a diplomaták mellőzésével és lejárásával azt az ígéretet tette Hitlernek, hogy megszerzi számára az annyira óhajtott angol szövetséget. Hitler szívesen hallgatta, amit hallgatni akart és kiadta Ribbentropnak a feladatot: a 35 százalékból nem szabad engednie. Ribbentrop tárgyalási módszere az angol—német flottatárgyalások kezdetén nemcsak meglepte, hanem meg is hökkentette a weimari diplomáciai gyakorlathoz szokott angol külügyi embereket; de a meghökkenés nem volt elég a kivédéshez is — sőt az erőszakosság győzött itt is.

De miért ment bele az alkuba Anglia? Erre a válasz nem lehet egy mondat. Ismerték-e, sejtették-e ekkor már a hitleri módszereket? Feltehetően nem; de mindenképp úgy vélték, jobb szerződéssel megszabni azt, amit úgyis megtesznek, vagy megtehetnek a németek. Fő célkitűzésük mindenképpen az volt, hogy mivel Nagy-Britannia sokirányú defenzív stratégiai szempontja az, hogy miután nem elég erős ahhoz, hogy védelmi szervei birodalmát a Távols-Keleten és Európában egyaránt megvívják adódó konfliktusok esetén, úgy kell politizálnia, hogy ne kerüljön szembe olyan európai nagyhatalmakkal, mint Németország vagy Olaszország. Mindezekben a megfontolásokon túl, a tárgyalásokon el nem hangzott, de utóbb a titkos iratokból és feljegyzésekből félre nem érthetően kibontakoztatható: az angol—német flottaegyezmény mindkét szerződő fele az épülő német hajókat a Balti-tengeren a Szovjetunió elleni szerepkörre szánta. Hitler — aki élete legboldogabb napjaként emlegette a flottaszerződést — több angol és amerikai államférfiú előtt is világosan megmondta: Uralnunk kell ezt a területet, hogy elvágjuk az óceántól Oroszországot. Még 1936 őszen Lloyd George volt angol miniszterelnöknek is egyértelműen megmagyarázta: „Ő (Hitler) igazán kész volt elismerni a brit birodalom létérdekeit. Ennek bizonyítéka volt a flottaegyezmény. Úgy vélte, viszonzásképpen Anglia is éppen úgy kész elismerni Németország létérdekeit, különösen, ami a kontinenst illeti... Ebben a vonatkozásban utal a kancellár a bolsevizmus veszélyeire.”

Mindezek tudatában megállapítható, hogy a brit védelmi és stratégiai szempontok alkalmazása Hitlerrel szemben az adott pillanatban végzetes volt. Hitler ekkor még nem volt annyira felfegyverkezve és Anglia nem volt még annyira lemaradva, hogy Nagy-Britannia egy határozott politikával szembe ne szállhatott volna Németország háborús törekvéseivel. Az erőegyensúlyt és a szovjetellenes politikai elképzeléseket egybeötvözve, az angol politikai vezető réteg a „megbékéltetés” aktív útjára lépett és e „békéltetésnek” első konkrét állomása volt az angol—német flottaszerződés, a versaillesi szerződés megszegése. Anglia nem vette idejekorán figyelembe — mint saját ellenzéki politikusainak intó szavait sem — a harmincas években oly kitűnően tájékozott londoni szovjet nagykövet, I. Majszkij figyelmeztetését: „Tárgyalni kell Hitlerrel, de fegyverrel a kezükben. Különben nem fogja figyelembe venni az Önök kívánságait.”

Az alábbiakban közöljük Sir John Simon brit külügyminiszter tájékoztatását és javaslatát a kabinet számára az angol—német flotta-tárgyalásokról. (Az I. és III. sz. melléklettel együtt.) Ezek a mindeddig kiadatlan, titkos kabinetiratok az angol—német flottatárgyalások alapforrásai. Simon ajánlása, az angol megbízottak jelentése és a tengerészeti vezérkar véleménye döntő jelentőségűekké váltak

SIR JOHN SINOM KÜLÜGYMINISZTER TÁJÉKOZTATJA A KABINETET
AZ ANGOL—NÉMET FLOTTATÁRGYALÁSRÓL
ÉS A NÉMET JAVASLAT ELFOGADÁSÁRÓL
(MELLÉKELI A RÉSZTVEVŐK ÉS SZAKÉRTŐK JAVASLATAIT)

ANGOL—NÉMET FLOTTATÁRGYALÁSOK

A külügyminiszter feljegyzése

Ribbentrop és a német flottadelegáció tagjai, akiket a Hitlernél tett, előzetes konzultáció célját szolgáló látogatás után hívtunk meg, Londonban töltötték ezt a hetet. A konferencia megnyitásán a német küldöttek felkérték Ófelsége kormányát, fogadja el a német kancellárnak azt az elhatározását, amely a német és az angol hajóhad egymáshoz való viszonyát a jövőben 35—100 arányban kívánja rögzíteni. A következő üléseken részleteiben is megvizsgáltuk a javaslatot, amelyet az admirális ugyancsak igen gondosan tanulmányozott. Ezek eredményéről az angol megbízottak az NCM. (35/50) melléklet szerint jelentést tettek a Flottaügyi Miniszteri Bizottságnak, amely felhatalmazott, közöljem bizalmas formában a német megbízottakkal, hogy a javaslatot elfogadjuk. Ennek megfelelően a tengerészügyi miniszter társaságában találkoztam tegnap délután Ribbentroppal és kollégáival, akikkel bizalmas megállapodásra jutottunk. Tisztáztuk, hogy mielőbb hivatalos választ adnánk, Ófelsége kormányának érintkezésbe kell lépnie a Washingtoni Szerződés tagállamaival, és módot kell adnia az esetleg felmerülő észrevételek megtételére. Tájékoztatjuk azokat az államokat, hogy úgy döntöttünk, elfogadjuk ezt a tartós rendezést biztosító megoldást, amellyel kapcsolatban Németország határozottan kijelenti, nem kíván ezen változtatni abban az esetben sem, ha ezt követően gyarmatok birtokába jutna, vagy ha valamely harmadik állam magatartásában változás állna be.

Mellékelem az egyes fővárosokba küldött távirat szövegét.¹

Foreign Office, 1935. június 7.

J. S.

ANGOL—NÉMET FLOTTATÁRGYALÁSOK

Az angol megbízottak jelentése

1. A tegnap és ma folytatott tárgyalások során a német flottamegbízottak közölték, hogy mielőtt további megbeszélésre összeülnénk, tudni kívánják, hajlandó-e Ófelsége kormánya „világosan és hivatalosan magáévá tenni a német kormánynak azt az elhatározását, amely az angol és a német flották egymáshoz való viszonyát 100:35 arányban kívánja rögzíteni.” A német megbízottak kijelentették, hogy a német kormány ezt az arányt, amennyiben azt Ófelsége kormánya elfogadja, „véglegesnek és állandónak” tekintené, és azon a jövőben szerzett gyarmatok birtoklása sem módosítana.

2. A tárgyalások során a német megbízottak a következő fontos felvilágosításokat fűzték javaslatukhoz:

a) Ha Nagy-Britannia és Németország között a 35 százalékos arány alapján létrejön a megállapodás, azt Németország, harmadik állam magatartásától

¹ Minthogy a távirat szövege tényén túl nem bír jelentőséggel, közlését e helyen mellőzzük.

függetlenül, kötelezően elismeri. Példaként előadták, ha Franciaország elhatározná, hogy hajóhadát, annak az angol flottához való arányát megváltoztatva növelné, és Ófelsége kormánya úgy döntene, hogy nem válaszol erre a brit flotta erősítésével, Németország ugyancsak tartaná magát az angol flotta 35 százalékos szintjéhez.

b) A német megbízottak egyidejűleg kijelentették, feltételezik, amennyiben Franciaország úgy döntene, hogy tengeri haderejét jelentősen megnöveli, az angol kormány mindent el fog követni, hogy Franciaországot ettől az elhatározásától eltérítse.

c) A német kormány nem ragaszkodik ahhoz, hogy az így rögzített arány belefoglaltassék a jövőben kötendő bármilyen nemzetközi szerződésbe, feltéve, hogy a tengeri fegyverkezés korlátozására vonatkozólag ezután elfogadott más, végleges megállapodás teljes biztonságot nyújt Németországnak arra nézve, hogy az angol és német flottának a jelen megállapodás szerinti erőviszonya nem változik.

d) A német kormány úgy véli, hogy a korlátozások módszere kategóriák szerint dolgozandó ki, és elvben hajlandó a 35 százalékos arányt az egyes kategóriák tonnaúrtartalma szerint külön-külön számítani; ettől az aránytól bármely kategóriában történő minden eltérésre vonatkozólag azok a rendelkezések intézkednek, amelyeket a jövőben megkötendő általános megállapodás fog tartalmazni. Ha nem kerülne sor ilyen nemzetközi szerződésre, vagy az nem tárgyalná a kategóriák szerinti korlátozás kérdését, a 35 százalékos arány kategóriák szerinti megoldása a német és az angol kormányok egymás közti tárgyalásainak anyagát fogja képezni.

3. Az e ponthoz fűződő német nyilatkozatot, amelynek az idevonatkozó részleteit a 2 § 2) és 3) tartalmazzák, I. sz. mellékletként ezen irathoz csatoltuk.

4. A német megbízottak teljes mértékben elfogadhatónak tartják, hogy az angol belpolitikai helyzet jelenlegi állása folytán Ófelsége kormányának válasza némi késedelmet fog szenvedni. Rámutattak azonban arra a körülményre, hogy Németországban bizonyos fokú csalódást okozott, hogy Ófelsége kormánya nem fogadta el sokkal gyorsabban azt a javaslatot, amely a német kormány véleménye szerint óriási történelmi jelentőségű, mert egy szuverén állam önként és előre elfogadta, hogy flottáját az angol hajóhad 65 százalékos szintjén tartja, és ezért igen fontos lett volna, hogy a válasszal mennél rövidebb ideig késlekedjenek. Nagyra értékelnék, ha a választ még pünkösöd előtt megkapnák. A II. sz. melléklet tartalmazza az angol jelentés kivonatát, amely Ribbentropnak ehhez a ponthoz tett megjegyzését közli.²

(Az előző pontok szövegét bemutattuk a német megbízottaknak, akik kijelentték, hogy azok hűen tükrözik a német kormány álláspontját.)

5. Az angol megbízottak teljes egészükben feltárták a német küldöttek előtt azokat a nehézségeket, amelyek a javasolt megoldás útjában állnak, és külön is kiemelték, hogy még abban az esetben is, ha Ófelsége kormánya készen állna, hogy az angol flottát érintő ilyen megállapodást elfogadjon, felmerül a többi tengeri nagyhatalom állásfoglalásának kérdése, mert a jelenleg fennálló hallgatólagos megegyezés szerint nemzetközi konferenciát megelőzően kétoldalú megállapodások nem köthetők. Kellő nyomatékot kapott az angol javaslatnak az a lényeges elvi állásfoglalása, hogy elveti az arány szerinti megállapodást, helyette a felek önkéntes deklarációkban fektetnék le flottaprogramjaikat. A német megbízottak azonban ezen érvelések ellenére kijelentették, lényegesnek tartják, hogy már a tárgyalások megindulásánál tudomást szerezzenek róla, abban a helyzetben van-e Ófelsége kormánya, hogy a javaslat alapján tárgyaljon.

6. Az angol megbízottaknak azóta módjukban állt a javaslatot gondosan tanulmányozni, és annak eredményeként arra a végleges véleményre jutottak, saját érdekünkben fogadjuk el Hitler ajánlatát, amíg az érvényben van. Biztosak abban, ha tárgyalásaink alapjául nem fogadjuk el ezt az ajánlatot, Hitler visszavonja javaslatát, és Németország azon lesz, hogy flottája meghaladja a 35 száza-

² A II. sz. mellékletet nem közöljük e helyen, mert teljes formájában Joachim von Ribbentrop bevezető és berekesztő nyilatkozataival együtt már nyomtatásban megjelent.

lékos szintet. A III. sz. melléklet tartalmazza a flotta vezérkarának e kérdés stratégiai szempontjaival foglalkozó memorandumát.

7. Igaz ugyan, hogy eljárásukban lehetnek blöffszerű elemek is, ha azonban figyelembe vesszük Hitler szárazföldön folytatott fegyverkezését, hiba lenne annak a feltételezése, hogy Németország a maga részéről lejárát nélkül érvényesnek tekintené javaslatát abban az esetben is, ha Anglia nem nyilatkoznék annak elfogadásáról. Ha visszatekintünk a múltba, és figyelembe vesszük, hogy Németország, ha azt tűzi céljául, hazánkknak komoly ellenfelévé válhat a tengereken, úgy érezzük, sajnálkozásra adhat majd okot, ha elmulasztjuk, hogy a német flotta kiépítését az említett szinten megállítsuk.

8. De még abban az esetben is, ha Ófelsége kormánya a maga részéről hajlandó ezt az ajánlatot elfogadni, figyelembe kell venni az európai nagyhatalmaknál kiváltoit visszahatást, hogy vajon ez a megállapodás nem jelentené-e, hogy megszegjük korábbi tárgyalásaink hallgatólag elfogadott alapvető elvét, amely szerint a Washingtoni Paktum³ tagállamai, általános flottakonferenciát megelőzően, nem kötnék semmiféle kétoldalú egyezményt.

9. Ez a német ajánlat olyan rendkívüli fontosságú, hogy hiba lenne azt el nem fogadni csak azért, mert eljárásunkat más hatalmak átmenetileg sérelmesnek tekinthetnék. De egyaránt kívánatos és szükséges, hogy mindazoknak a hatalmaknak, amelyekkel korábban flottatárgyalásokat folytattunk, módot adjunk arra, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatos véleményüket kifejtessék még azt megelőzően, hogy hivatalos választ adnánk a németeknek. Ezért javasoljuk, tájékoztassuk mielőbb szóbeli közlés útján az Amerikai Egyesült Államokat, Japánt, Francia- és Olaszországot az alábbi általános szempontok szerint:

10. Miután ismertettük a német ajánlatot, megállapítjuk, hogy véleményünk szerint ez nagyjelentőségű hozzájárulást jelent a jövőbeli flottakorlátozások ügyéhez, és ugyanakkor egyaránt fontos biztosítékot nyújt hazánk és más hatalmak biztonságára. Hangsúlyozni kell a már említett 2 § a) és b) bekezdéseit, és közöljük, hogy az angol és német flottamegbízottak londoni tárgyalásainak alapjául elfogadjuk a német kormány döntését. Mielőtt azonban hivatalos választ adunk a német megbízottaknak, szívesen vennénk, ha az érintett kormányok tudomásunkra adják, kívánnak-e ezzel kapcsolatban észrevételt tenni, és tekintettel az ügy sürgős jellegére, bízunk benne, hogy közléseiket néhány napon belül eljuttatják hozzánk.

11. Úgy gondoljuk, ha csütörtökön, vagy pénteken bizalmasan közöljük a német megbízottakkal, hogy a fenti közleménnyel szándékozunk az érdekelt hatalmakhoz fordulni, ez megnyugtatón őket, és a tárgyalásokat megfelelő alapon lehetne folytatni. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy ha ezt az akadályt elhárítottuk, az angol és német megbízottak jó egyetértésben tárgyalják majd a további pontokat.

12. Felmerülhet az a vélemény, hogy Ófelsége kormányát elhamarkodott döntésre sűrgetjük, mert az ügy elhalasztható pünkösöd utánig. A német megbízottak felkészültek erre az eshetőségre, de tekintettel a késlekedésből származó esetleges félreértésekre, sajnálnák annak szükségyszerű bekövetkezését. Az angol megbízottak nézete szerint politikai és lélektani szempontokból egyaránt sajnálatos lenne, ha a német megbízottak pünkösödkor azzal az érzéssel térnének vissza Németországba, mintha Ófelsége kormánya még haboznék, elfogadhatja-e a német javaslatot. Természetesen kézenfekvő, hogy a német javaslat elfogadásának hatása abban az arányban csökken, mint amennyi időt Ófelsége kormánya a javaslat megfontolására fordít; ebben az esetben különösen helytálló ez a megállapítás, tekintettel arra, hogy a német kormány biztosan számított rá, hogy Ófelsége kormányának beleegyező válasza hamarosan megérkezik, minthogy Hitler ezt a javaslatot május 21-i beszédében hozta nyilvánosságra.

³ Utalás az 1922-es Washingtoni Flottaegyezményre.

A tengerészeti vezérkar feljegyzése

Annak a jelentőségét, hogy a németek a mi flottánk 35 százalékának megfelelő hajóhadat akarnak kiépíteni, a figyelembe veendő általános hadászati szempontok mérlegelésével kell megvizsgálni.

2. Ezt a legutóbbi, az 1935-ben kiadott évi áttekintésükben a vezérkar főnökei a következők szerint határozták meg:

- a) „Hadászati szükségszerűség szempontjából az egyhatalmi szint csak abban az esetben elégíti ki követelményeinket, ha megfelelő rés van a szintet képviselő hatalom és a közvetlenül utána következő tengeri hatalom között. A fennálló rés csak abban a feltevésben tekinthető kielégítőnek, ha Franciaország nem lesz ellenségünk Európában, és nem állunk szövetségesek nélkül.”
- b) „Hogy ne kerüljünk abba a helyzetbe, hogy egyidejűleg és szövetségesek nélkül kelljen harcolnunk Németország és Japán ellen, ez olyan probléma, hogy annak elhárítása irányítja természetesen diplomáciai munkánkat. Franciaországgal az oldalunkon másképp alakul a helyzet, és hajóhadunk zömével megvédehnénk birodalmunkat keleten is.”
- c) „Bár feltesszük, hogy Ófelségének az Egyesült Királyságban működő kormánya sohasem bízna az országnak és életfontosságú tengeri útvonalainak teljes védelmét idegen flottára, ha azonban Franciaország szövetségesünk, tengeri hadereje részt vállalhatna ebből a felelősségteljes feladatból. Az angol csatahajók és rombolók száma a hazai vizeken meg kell, hogy egyezzen a németekével — és valószínűleg ez az alsó határa annak, amit elfogadhatunk.”
- d) „Igen fontos, hogy idejekorán kapjunk tájékoztatást, ami lehetővé teszi, hogy a csatahajóinkon szükséges nagyobb javításokat kellő időben elvégezhessük, mielőtt még bekövetkezhetné az az eset, hogy akkor kerüljünk szembe Németországgal, amikor fő flottánkat a Távolságra kell vezényelnünk. Ezzel a feltétellel, és amennyiben megfelelő számú cirkáló áll rendelkezésünkre, Franciaországgal szövetségben a következő négy-öt évben gondoskodni tudunk vizeink biztonságáról Németországgal szemben, és egyidejűleg japán agresszió ellen is tudunk védekezni.”

3. Japán jelenlegi teljes haditengerészetének tonnaúrtartalma a sajátunknak kb. 64 százaléka, Németországé pedig még a 11 százalékot sem éri el. A csatahajók döntő kérdésében ez az arány 57 százalék, illetve 15 százalék, úgy hogy a jelenlegi rés bőségesen elegendő. Abban az esetben, ha Németország — szándékát megvalósítva — eléri a 35 százalékos szintet és Japán flottájának hozzáánk viszonyított ereje nem változnék, *pusztán a tonnaúrtartalom* szempontjából vizsgálva kellő réssel rendelkezünk a 2/c) bekezdésben tárgyalt követelmények teljesítésére.

4. Minthogy hadászati követelményeink megállapításánál Németországot és Japánt egyaránt számításba kell venni, természetesen előnyös lenne, ha módunkban állna azok, vagy egyikük tengerészeti erőit

- a) korlátozni,
- b) az elérhető legalacsonyabb szintre korlátozni.

5. Amint azt a német delegátusok a folyamatban levő tárgyalásokon több ízben is hangoztatták, Hitler kijelentései világosan megmutatják, hogy kilátástalan minden olyan, Németországgal kötendő egyezsége irányuló kísérlet — ideértve a kategóriák szerinti döntő fontosságú korlátozást is —, amely eltér a 35 százalékos alaptól.

A német delegátusok egyértelműen kijelentették azt is, hajlandóak ezt az an-

gol flottához viszonyított arányt fenntartani, függetlenül attól, miként jár el Franciaország, vagy más állam.

6. Az a benyomásunk, a német kormány őszintén gondolja, hogy nagylelkű és önfeláldozó elhatározásra jutott, és ha nem ragadjuk meg a kínálkozó alkalmat, nem valószínű, hogy flottájuk felépítésében 35 százalék alatt megállnának.

7. Információink szerint feltételezhetjük, hogy a németek rendelkezésére álló források bőségesen elegendőek ahhoz, hogy az e szint eléréséhez szükséges teljes tonnaúrtartalmat 1943-ban elérjék, és már arról is gondoskodtak, hogy mire flottájuk kiépül, megfelelő legénység álljon rendelkezésükre.

8. Az itt előadottak a jelenlegi helyzet általános képét ismertetik. Vannak azonban e kérdésnek más aspektusai is, amelyeket közelebbről kell megvizsgálni. Mint ez a jelentés is közli, a német delegátusok kijelentették, a tonnaúrtartalom kiszámításánál a kategóriákat kívánják elvi kiindulási pontnak tekinteni.

9. Elsősorban a Japán részről végrehajtott csatahajó korszerűsítési program következtében flottánk máris viszonylag gyengébb helyzetbe került korszerű, illetve korszerűsített hajók tekintetében. Egy rövid időszak kivételével 1939 közepéig csak tizenegy hajó áll rendelkezésünkre a feladatok ellátására és — a német flottát nem is említve — nem lesz semmi számszerű fölényünk magával Japánnal szemben.

10. E szempont figyelembevételével nagyon fontos, hogy mindent elkövessünk a német flottafejlesztés ütemének lassítására.

11. Németországnak jelenleg három, a Deutschland-osztályhoz tartozó hajója van; ezek ugyan kis csatahajók, de a mai cirkálóinkkal nem lehet ellenük hajó-hajó elleni harcot felvenni. Ezen túlmenően Németország további két hajó építésébe kezdett, amelyek a feltehetően tökéletesített és nagyobb méretű Deutschland-osztályhoz tartoznak, és vízkiszorításuk eléri, sőt meghaladja a 20 000 tonnát.

12. Az angol hajóhad csatahajóosztályának tonnaúrtartalmához viszonyított 35 százalékos arány Németországot a legnagyobb méretű két további csatahajó építésére jogosítaná.

13. Mindent egybevetve, ha a most tárgyalt program megvalósul, olyan német flottával kerülünk szembe, amely hét hajóból áll, és azok közül négy a megengedett legerősebb típushoz tartozik. Ugyanebben az időszakban Japánban négy új csatahajó készülhet el (feltéve, hogy beérik Yamamoto tengernagy nemhivatalosan előterjesztett javaslatával).

14. Az itt említett, összesen nyolc nagy, és további három, a Deutschland-osztályhoz tartozó csatahajóval szemben a kísérletező angol program csak hat hajó építését irányozza elő. Ilyen körülmények között a tengerészeti vezérkar fontosnak tartja, hogy az angol hadiflotta kiegészítése gyorsabb ütemben történjék annak érdekében, nehogy az új csatahajó tekintetében az angol hadiflotta lemaradjon a német és japán flották együttesen számított csatahajóinak számával szemben.

15. Ezt a helyzetet nem kerülhetjük el, ha elutasítjuk a német javaslatot, mert ez csak sürgetné a ráknézve hátrányos német tervek megvalósítását. Helyzetünkön csak azzal javíthatunk, ha rábírnuk a németeket, hogy flottájukat csak mérsékelt ütemben fejlesszék. Ebbe viszont feltehetően nem egyeznek bele, ha mi nem teljesítjük a kívánságukat.

16. 50 cirkáló birtokában nem tartjuk a helyzetet egyéb hajóosztályok vonatkozásában sem kielégítőnek. Ha viszont 70 cirkálóval rendelkezünk, és a német hajók aránya a mi flottánk elmaradt tonnaúrtartalmához viszonyítva kerül megállapításra, ezt a megoldást elfogadhatjuk. A saját hajóépítési programunk jelenlegi üteme elégséges ahhoz, hogy a német flottafejlesztés várható tempóját kiegyenlítsé.

17. Kielégítő a helyzet rombolók tekintetében is, ha a német tervek ebben a kategóriában is a mi elmaradt tonnaúrtartalmunkhoz igazodnak.

18. Tengeralattjárók építésére a németek végül is elkerülhetetlenül jogot formálhatnak, minthogy ilyen hajókra vonatkozólag nincsen általános érvényű tilalom. A német delegátusok közölték ugyan azt a szándékukat, hogy a tonnaúrtartalmat elvben osztályonként kívánják megállapítani, de kijelentették, amennyiben más hatalmak utóbb kötendő szerződésekben jogot nyernének a brit birodalommal

azonos erejű tengeralattjáró-flotta fenntartására, e jogra Németország is igényt tart, ami azonban nem jelenti azt, hogy e joggal szükségszerűen élni kíván.

Ha Németország arra használná lehetőségeit, hogy velünk egyenrangú tengeralattjáró-flottát építsen, azaz 50—60 hajóból álló félelmetes erő birtokába jutna (az első tizenkét ilyen hajójuk feltehetően egyenként 250 tonnás lenne). Ez olyan helyzet lehetőségét tárja elénk, amely bizalmatlanságra ad okot, de a német megbízottak magatartásából világosan látható, hogy ezt a „Gleichberechtigung” kérdésének tekintik; elsősorban ez lebeg a szemük előtt, nem pedig a nagy tengeralattjáró-flottájukat, ha erre irányuló elméleti jogukat kétségbe vonjuk, mintha elismerjük annak erkölcsi jogosultságát.

Ha ezt a kérdést nem annak lélektani oldaláról közelítjük meg, a német tengeralattjárók építésének ésszerű határok között történő korlátozásának egyetlen más módja, ha a saját tonnaúrtartalmunkat a lehető legalacsonyabb szinten tartjuk.

Mindenesetre megnyugtató, hogy ismerjük a német tervek felső határát, és ezért úgy véljük, a helyzet elfogadható.

19. A németeknek az az elhatározása, hogy betartják az angol flottához viszonyított 35 százalékos arányt, azt jelenti, hogy haditengerészetüket a francia flotta 70 százaléka korlátozzák, feltéve, hogy Franciaország nem változtat a hozzánk viszonyított kb. 50 százalékos arányon. A tengerészeti vezérkar véleménye szerint Franciaország bölcsen jár el, ha elfogadja ezt az ajánlatot; nekünk pedig most, amikor tájékoztatjuk a francia kormányt, és minden ezután következő flottaügyi tárgyaláson arra kell törekednünk, hogy visszatartsuk őket a francia flotta retorzióként való növeléséről, mert a politikai helyzet esetleges változása folyamánként nekünk is követni kellene ezt az eljárást.

20. Összefoglalásként:

- a) Általános hadászati szempontokból elfogadható, hogy a németek elérjék a mi flottánk 35 százalékos szintjét.
- b) A német flotta kiépítésének következtében nagyon fontos, hogy Japánnal szemben fenntartsuk a washingtoni szerződésben megállapított arányt.
- c) Az angol haditengerészet fejlesztésében a kísérletező angol tervezés lényegesen gyorsabb ütemezésére lesz szükség, hogy új hajók tekintetében az angol flotta ne kerüljön Németország és Japán együttesen számított csatahajóival szemben számszerű hátrányba.
- d) Cirkálóink számának tervezett emelése elegendő ahhoz, hogy Németországnak ebben az osztályban várható építkezését kiegyensúlyozza.
- e) Az egyéb osztályokhoz nincs szükség részletes megjegyzésre.
- f) A tengeri haderők általános korlátozása szempontjából ráknézve nagyon előnyös, ha a német kormány javaslatát elfogadjuk, nehogy követeléseik emelésére kerülhessen sor.

London, PRO. Cab. 24/255